

Mokslinė konferencija

Globalizacija: vertimas, skolintos ir tautinės terminijos problemos

SOLVITA LABANAUSKIENĖ

Lietuvių kalbos institutas

Vilniaus Gedimino technikos universiteto Humanitarinio instituto Lietuvių kalbos ir Užsienio kalbų katedros ir Lietuvių kalbos instituto Terminologijos centras surengė tarptautinę mokslinę konferenciją, kuri įvyko 2007 m. lapkričio 16–17 dienomis. Konferencijos *Globalizacija: vertimas, skolintos ir tautinės terminijos problemos* tematika: aukštųjų mokyklų ir mokslo įstaigų terminologijos veiklos apžvalga, teorinių terminologijos dalykų aptarimas, tautinės terminijos savitumas ir jos raiškos būdai, tautinės ir skolintos terminijos santykis, vertimas ir tautinių terminų gretinimas su kitakalbais atitikmenimis, pagrindiniai terminografijos principai.

Po Vilniaus Gedimino technikos universiteto prorektorius prof. habil. dr. R. Kirvaičio, svečiams pristačiusio universitetą ir jo veiklą, ir Humanitarinio instituto direktoriaus prof. habil. dr. P. Tamošausko išanginių kalbų prasidėjo plenarinis posėdis.

Prof. habil. dr. V. Skujūna (Ryga, LVI) pranešime *Tautinės ir tarptautinės terminologijos ryšiai*, remdamasi inžinieriaus mokslininko E. Drezeno mokslo ir technikos terminologijos internacionalizacijos teorija, pabrėžė termino sąvokos svarbą. Savoje kalboje žodį lengviau pritaikyti tada, kai jo apibrėžtis yra pastovi. Gimtojoje kalboje lengviau suprantama tokio termino esmė. Jei žodis neturi tikslios apibrėžties, jam sunku rasti atitikmenų. Pabrėžiama, kad kalboje reikia laikytis mononimijos: vienai sąvokai – vienas terminas.

Habil. dr. M. L. Drazdauskienė (VU) pranešime *Iš terminų radimosi ir kūrimo bei funkcionavimo patirties* gvildeno kalbos ir kultūros klausimus, esamų terminų ir naujadarų vartojimą ir paplitimą.

A. Aukšoriūtės (LKI) pranešimas – *Eurotermbankas – naujųjų terminų bankas*. Tai projektas, kuriame dalyvavo septynios Europos Sąjungos narės, tarp jų ir Lietuva. Jis skirtas terminologijos darbui derinti ir vienyti naujosiose ES šalyse. Projekto rezultatas – visų šių šalių terminų banko sukūrimas internete. Jame galima rasti per 70 tūkstančių lietuviškų terminų su

atitikmenimis. Šią programą galima pritaikyti savo reikmėms pagal įvairias paieškos galimybes.

Kitas – *Lietuvos Respublikos terminų bankas* – buvo pristatytas A. Ivanauskienės (VLKK). 2003 m. Valstybinės lietuvių kalbos komisijos iniciatyva kartu su kitomis institucijomis buvo priimtas LR terminų banko įstatymas. Vienas iš šio banko uždavinių: sudaryti sąlygas lengviau prieiti prie terminijos informacijos mokslininkams, vertėjams, redaktoriams ir kitiems specialistams. Tai didelė informacinė sistema, turinti jau apie 60 tūkstančių terminų straipsnių.

Dr. A. Veličkos (VGTU) pranešimas *Termino esmės samprata* daugiau buvo skirtas užsienio kalbos specialistams. Pasak autoriaus, šiuo metu termino esmės samprata yra nusistovėjusi, tačiau to negalima pasakyti apie tikslius mokslus.

Ligų pavadinimai daktaro Jono Basanavičiaus liaudies medicinos terminų žodynyje „Medega musu tautiškai vaistinykystai“ – doktorantės P. Zemlevičiūtės (LKI) pranešimo tema. Šio žodynelio ligų pavadinimai buvo lyginami su *Medicinos terminų žodyno* duomenimis. Nors žodynelis išleistas XIX a. pabaigoje, jis, autorės nuomone, yra reikšmingas lietuvių medicinos istorijai ir turi išliekamąją vertę.

Pranešėja Z. Stanevičienė (VU) kalbėjo apie *Vokiškus skolinius senųjų prūsų katekizmuose*. Ji aptarė daugiau kaip prieš penkis šimtus metų buvusią kalbinę situaciją prūsų žemėse ir vokiečių kalbos elementų skverbimąsi į prūsų kalbą – kalbų interferenciją.

Doktoranto R. Stunžino pranešimas – *Apie metaforinius statybos terminus*. Metaforinių terminų atsiradimas siejamas su pirminiu specialiosios leksikos kūrimosi etapu, kai kalbos ženkle atsispindi naivusis supratimas apie daiktus, jų savybes, veiksmus ir procesus. Referento teigimu, vienas pagrindinių metaforinės statybos terminijos bruožų yra antropocentriškumas. Reikšmių metaforizacija daugiausia vyko pagal tam tikrą išorinį panašumą. Šios metaforos nėra naujos – terminai sukurti pagal paprastosios leksikos modelius.

Doktorantės A. Mitkevičienės tema (LKI) *XIX a. lietuvių literatūros mokslo terminijos bruožai* – žvilgsnis į XIX a. literatūros mokslo darbus, spausdintus lietuviškai. Pirmu lietuviškai parašytu teoriniu poetikos darbu laikoma S. Daukanto knygoje *Pasakos Fedro* įdėta jo studija *Pasakos būdas*. Literatūrinių darbų padaugėjo XIX a. antroje pusėje, atsiradus lietuviškai periodikai. Autorės aptarti ir bendrieji literatūros terminų raiškos bruožai.

Pranešimą *Sakralinio pastato, jo vidaus erdvių ir liturginių reikmenų pavadinimai* skaitė L. A. Kitkauskienė (VGTU). Pasak jos, didžiąją sakralinių pavadinimų dalį sudaro skoliniai, iš jų 95 proc. lotynų ir graikų kilmės. Autorės žodžiais tariant, naujų religijos terminų šiandien apskritai nedaroma.

L. Šiaučiūnienės, D. Kemeklienės (Panevėžys, KTU) pranešimas – *Reklamos socialinio vaidmens ir skolintos terminijos problemos miesto prekybos tinkluose ir žiniasklaidoje*. Tarp daugybės naujovių – reklama ir jos kalba, – ji turėtų būti trumpa, suprantama, taisyklinga, įtaigi, be svetimybų. Tačiau tikrovė yra kitokia. Pranešėjos pabrėžė neigiamą reklamos įtaką bendrinei kalbai ir vertimo problemas. Kalba teršiama netinkamais prekių pavadinimais, viešaisiais užrašais ir televizijų reklamos kalbos klaidomis.

Dr. A. Kaulakienės ir doktorantės A. Rimkutės pranešime *Kai kurių šiuolaikinės kompiuterijos mikrosistemų analizė* (VGTU, LKI) aptarti kompiuterijos terminų žodynai (1971–2005), kurių šiandien suskaičiuojama apie penkiolika, ir išanalizuoti aparatinės ir programinės įrangos pavadinimai bei pačių kompiuterio programų terminai.

Dr. G. Grigas (MII) kalbėjo apie *Kompiuterijos terminiją ir leksiką* – komandų pavadinimus, prekių ženklus, santrumpas. Jis pateikė daug vertingų praktinių patarimų ir pasiūlymų.

V. Dagio (MII) pranešime *Elektroninis paštas ir lietuviški rašmenys* nagrinėtos atsisakymo vartoti lietuvių kalbos abėcėlės rašmenis el. pašto laiškuose technologinės ir psichologinės priežastys, aptarti veiksniai, turintys padėti gerinti padėtį.

Kaip svarbu žodynuose sutvarkyti ne tik lietuviškus terminus, bet ir užsienio kalbos atitikmenis, pranešime *Fizikos ir technikos terminų norminimo ir tvarkybos problemos* pabrėžė dr. V. Valiukėnas (LSD) – Žodyno rengimo grupėje turėtų būti asmenys, mokantys užsienio kalbas. Autorius taip pat pasiūlė sutartyse su rengėjais numatyti priemones, užtikrinančias žodyno rengėjų dalyvavimą jį aprobuojant VLKK ir įdiegiant LTB.

VGTU lektorė R. Žukienė kalbėjo apie magistro darbų terminologinį tyrimą. Jos tema – *Studentų mokslinėje kalboje vartojamų skolinių analizė*. Pabrėžta, kad Lietuvoje vis daugiau vartojama skolinių, ypač anglybių, kurie neigiamai veikia mokslinius darbus. Norint išmokyti studentus taisyklingos kalbos, svarbu ne tik sudaryti jiems sąlygas, bet ir reikalauti, kad taisyklingai kalbėtų specialybės dėstytojai.

Tarptautinėje konferencijoje *Globalizacija: vertimas, skolintos ir tautinės*

terminijos problemos aptartas terminologijos objektas ir įvertinta šiuolaikinės terminijos būklė. Į tarptautines duomenų bazes įtrauktame VGTU žurnale *Santalka* bus išspausdinti geriausi šios konferencijos pranešimai.

Gauta 2007-12-12

Solvita Labanauskienė
Lietuvių kalbos institutas
P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius
E. paštas labanauskiene@lki.lt